

НЕШТО ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД АНОНИМНИОТ ТЕСТ СПРОВЕДЕН КАЈ УЧЕНИЦИТЕ ОД VI ОДДЕЛЕНИЕ ВО ШТИПСКО

Марија Гркова

докторант на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје

Key words: morphology, modal words, VI grade students, tests, exercises.

Summary: Morphological features of the parts of speech, more precisely nouns, adjectives, verbs, pronouns and numbers, are part of the curriculum for VI grade, given by the Bureau for Development of the Education.

The target group of the research will be grade VI students in the Greater Shtip area. Given that the mentioned parts of speech are first adopted in the sixth grade, the testing will be conducted on these students.

In this respect, we will prepare an integral test in Macedonian language (mother tongue) that contains tasks in which morphological features will be tested. The tasks will be fully or partially taken from the current textbooks in Macedonian language (mother tongue), but also from other sources of scientific and professional literature in Macedonian language.

Prior to the test, through an anonymous survey we will determine the number of students that will take the test.

The purpose of this paper is to analyse the results given by the grade VI students in Greater Shtip area, to see how much they have learned the morphological features of the parts of speech and to see if they made any language errors.

Клучни зборови: морфологија, менливи зборови, шесто одделение, тестирање, вежби.

Резиме: Морфолошките особености на менливите зборови се застапени во наставните програми преземени од Бирото за развој на образованието по предметот македонски јазик.

Целна група на истражувањето ќе бидат учениците од VI одделение во Штипско.

Со оглед на тоа што менливите зборови за првпат се усвојуваат во шесто одделение, според наставните програми по предметот македонски јазик, тестирањето ќе биде спроведено кај овие ученици, сметајќи дека темата им е усвоена.

За таа цел, ќе подготвиме наменски составен тест по македонски јазик што ќе содржи вежби во кои ќе бидат застапени морфолошките особености на менливите зборови, усвоени дотогаш. Вежбите ќе бидат целосно или делумно преземени од актуелните учебници по предметот македонски јазик во наставата, но и од други извори од научната и од стручната литература за македонскиот јазик.

Пред спроведувањето на тестот, преку анонимна анкета, ќе го утврдиме бројот на ученици со кои ќе располагаме за време на тестирањето.

Целта на овој труд е, преку анализата на добиените резултати од учениците од VI одделение, во Штипско, да се види колку тие ги имаат усвоено морфолошките особености на менливите зборови и во која мера се појавуваат евентуалните јазични грешки кај нив.

Вовед

Предмет на истражувањето, спроведено кај учениците во VI одделение, во Штипско, е морфологијата, односно јазичните грешки, при учењето и усвојувањето на менливите зборови во основното образование. Како што е познато, од научната и од стручната литература за лингвистиката, постојат поголем број дефиниции за **морфологијата**¹, но суштинското дефинирање се сведува на, како што вели Кристал (Crystal, 1985: 155): „**morfologija** – grana GRAMATIKE koja proučava STRUKTURU OBLIKA REČI, prvenstveno pomoću podele na MORFEME“.

Според Дикро и Тодоров (Дикро, Тодоров, 1994: 79), од првите морфолошки анализи е констатирано дека морфологијата се занимавала со зборовите, независно од нивните односи во реченицата. Од една страна, ги дистрибутирала во разни класи, кои се нарекувале „делови на говорот“ (именка, глагол итн.), а од друга страна, пак, се покажувале сите варијации што можеле да ги поднесе ист збор, при што се давале правила за образувањето род и број, за деклинација, за конјугација (Дикро, Тодоров, 1994: 79). Веќе во IV век од н.е., во расправата *De octo orationis partibus*, се утврдени овие „делови на говорот“: *именка, замена, глагол, глаголка придавка, сврзник, предлог, прилог и извик* (Дикро, Тодоров, 1994: 59).

Во македонскиот јазик, пак, во „Општата граматика“ (Бојковска, Минова-Гуркова, Пандев, Цветковски, 2008: 153), се спомнува дека

¹Терминот потекнува од грчките зборови *морфи* (морфи: облик, форма, изглед) и *логос* (логос: причина, говор, збор).

морфологијата ги проучува формите на зборовите, правилата за нивното градење и нивните граматички значења.

Во Граматиката е наведено дека, во македонскиот јазик, се izdelуваат единаесет зборовни групи: *именки, придавки, броеви, заменки, глаголи, прилози, предлози, сврзници, честички, извици и модални зборови*. Авторите (Бојковска, Минова-Ѓуркова, Пандев, Цветковски, 2008: 160) наведуваат и дека, според морфолошката класификација на зборовите, предвид се зема нивата менливост. Врз основа на тоа дали ја менуваат или не ја менуваат својата форма во исказот, зборовите се делат на **менливи** и **неменливи**. Во првите спаѓаат: *именки, придавки, заменки, броеви и глаголи*. Овие зборовни групи се предмет на нашето истражување по овој повод.

Според наставните програми преземени од Бирото за развој на образованието², морфолошките особености кај менливите зборови се усвојуваат во предметната настава³ по предметот македонски јазик во основното образование.

Во наставата се користат вежбите како еден од начините за усвојување на методските единици. Така, според Заедничка европска референтна рамка за јазиците (сп. Заедничка европска референтна рамка за јазиците, *Задачите и нивната улога во наставата по јазик*, 2012: 153), *вежбите* се наставна единица и централен дел на многу наставни планови, учебници, прирачници и тестови, иако честопати, формата им е различно приспособена, во зависност од тоа дали се наменети за учење или за тестирање.

Од актуелните учебници по македонски јазик во предметната настава може да се види кои вежби се поврзани со морфолошките особености кај менливите зборови. Овие вежби ги искористивме при подготовка на тест што послужи за научноистражувачката работа, која беше спроведена кај целната група – учениците во шесто одделение, во Штипско⁴. Се одлучивме да го спроведеме тестирањето кај учениците од шесто одделение, со оглед на тоа што менливите зборови, според актуелните учебници по македонски јазик во предметната настава, за првпат се среќаваат во учебниците за шесто одделение, а

² <http://www.bro.gov.mk/?q=nastavni-programi>, пристапно на 7.9.2016.

Со предметната настава се опфаќаат: шестите, седмите, осмите и деветтите одделенија во основно образование.

Според Одделението за јавни служби, во рамките на општината на градот Штип, под Штипско се мисли на територијална определба со која се опфаќаат градот Штип и околината.

морфологијата, како наставна тема по предметот македонски јазик е застапена во сите одделенија од предметната настава.

Тестот, пак, е форма со која може да се изврши проверка и вреднување на степенот и на квалитетот на усвоените знаења кај учениците по сите наставни предмети. Како еден од начините на истражување и проверување на знаењата, тестот е застапен и во истражувањето за предложената тема. Станува збор за анонимен тест, составен од повеќе вежби, со кои се опфатени наставните содржини поврзани со менливите зборови, усвоени до периодот на тестирањето.

Пред спроведувањето на тестот, подготвивме и анкета, со цел да го утврдиме бројот на ученици од определената целна група со кој располагаваме за потребите на истражувањето. Во однос на анкетирањето, Петроска-Бешка (Петроска-Бешка, 1999: 2), спомнува дека на него може да се гледа како на директен начин за стекнување увид во мислењата, ставовите, верувањата, очекувањата, плановите, погледите и во чувствата што постојат кај луѓето во одредено време и во врска со определени лица, предмети, појави или настани. Додека Џ. Бетолф Џонсон, Х. Т. Рејнолдс и Џ. Д. Мајкоф (Бетолф Џонсон, Рејнолдс и Мајкоф, 2009: 318), сметаат дека анкетата вклучува собирање информации преку прашалник или преку анкетен инструмент.

Со анкетата се покажа дека за ова истражување располагаме со 436⁵ тестови на учениците во шесто одделение, во основните училишта, во Штипско. Од нив, 25 тестови се на ученици – припадници⁶ на турската заедница, 24 тестови се на ученици – припадници на ромската заедница, 7 тестови се на ученици – припадници на влашката заедница и 2 теста се на ученици – припадници на српската заедница.

Овде треба да се спомне дека за 58 тестирани ученици од вкупно 436, македонскиот јазик не е мајчин. Тоа значи дека на овие говорители,

Веднаш треба да се спомне дека овој број не значи и вкупен број ученици во шесто одделение во Штипско. Учениците отсутувале од училиштето на денот на тестирањето од различни причини.

Според „Службен весник на РМ“, бр. 92, објавен на ден 22.7.2008 година (https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q&esrc=s&source=web&cd=10&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwj-1pW50M7JAhWBEiwKHcl3AiUQFghZMAk&url=http%3A%2F%2Fpravda.gov.mk%2Fdownload.asp%3Fid%3D375&usg=AFQjCNE7aBsUv1eeXDxwAOu_VzdRlmXpg&sig2=OqYRDvs-eWYCO9Crix_nRw), државјаните на Р. Македонија, кои се помалку од 20% од населението, се наречени *припадници на заедниците*, па според тоа, ќе се служиме со истите термини и во овој труд.

македонскиот јазик не им е прв јазик за комуникација, а јазичната способност ја стекнуваат под влијание на средината во којашто живеат⁷. Исто така, со тестирањето се покажа дека 11 од овие 58 тестови се на ученици од турската заедница што следеле настава на мајчин јазик до V⁸ одделение. Според „Службен весник на РМ“, бр. 24/2013, член 7, учениците – припадници на заедниците во Македонија, имаат право на организирана настава на мајчиниот јазик. Во Штипско, само учениците од турската заедница можат да следат настава на мајчиниот јазик.

Анонимен тест по македонски јазик за шесто одделение

За составувањето на тестот беа земени предвид актуелните учебници по предметот македонски јазик, од предметната настава во основното образование, како и различни практикуми, прирачници и учебници од научната и од стручната литература за македонскиот јазик, од потесната и од пошироката област⁹.

⁷http://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/134308/SpisyFF_435-2015-1_25.pdf пристапно на 7.9.2016.

⁸Според Леонтиќ (Леонтиќ, 2013: 155), состојбата на следење настава на мајчин јазик до одредено одделение, а потоа преминување во настава на немајчин јазик, е почеста во селата и во помалите градови поради немање виши одделенија или средно училиште на наставен турски јазик во нивното место или во блиската околина.

⁹Тоа се изворите:

- Учебник по македонски јазик за VI одделение, од Снежана Велкова и од Соња Јовановска;
- Македонски јазик за VI одделение, основно образование (актуелно седмо одделение), од Билјана Димковска и од Сузана Цветковиќ;
- Македонски јазик за VI одделение, основно образование (актуелно седмо одделение), од Снежана Велкова и од Соња Јовановска;
- Македонски јазик за VII одделение за осумгодишното основно образование (актуелно осмо одделение), од Стојка Бојковска, Гордана Алексова, Димитар Пандев и од Косара Гочкова;
- Македонски јазик за VII одделение, основно образование (актуелно осмо одделение), од Снежана Велкова и од Соња Јовановска;
- Македонски јазик за седмо одделение за осумгодишното основно образование (актуелно осмо одделение), од Томе Богдановски; и
- Македонски јазик за VIII одделение (актуелно деветто одделение), од Снежана Велкова и од Соња Јовановска;
- Практикумот по морфологија на македонскиот литературен јазик, од Татјана Гочкова-Стојановска;
- Практикум за методика на наставата по македонски јазик во одделенската настава на основното училиште од Олга Синадиновска;

Тестот содржи 12 вежби, поврзани со менливите зборови и со дел од нивните граматички особености усвоени дотогаш (до шесто одд.). Така, на почетокот од тестот, учениците треба да ги именуваат менливите зборови, при што, дадените примери треба да ги групираат според зборовната група во која припаѓаат. Во однос на зборовната група *именки*, во тестот постојат вежби во кои се бара членување на именките, односно, поделба на дадените именки на: општи, сопствени или збирни именки. За зборовната група *придавки*, во тестот се среќаваат вежби според кои треба да се прошири дадена реченица со една описна, бројна или со односна придавка, како и да се поделат дадените примери во групата на придавките во која припаѓаат. Во однос на *броевите*, во тестот се бара да се утврди определената или приближната бројност на дадените примери, а, пак, во однос на *заменките*, учениците ги заокружуваа показните заменки во дадените реченици. Со оглед на тоа што, до VI одделение, учениците се запознаваат со трите времиња: минато, сегашно и идно, ќе спомнеме дека во тестот вклучивме вежби во кои се бара да се допише, или да се заокружи, бараната глаголска форма.

На крајот од секој тест е дадена и табела (преземена од Блумовата таксономија¹⁰), којашто ни служи за процентуално одредување на точните одговори.

Резултати од тестирањето на учениците од шесто одделение во Штипско

Во овој дел од трудот ќе спомнеме дека добиените резултати од тестирањето на учениците во шесто одделение, во Штипско, дадоа слика за усвоеноста на морфолошки план кај менливите зборови, како и слика за евентуални тешкотии во нивното усвојување. Така, од тестирањето се покажа дека учениците во шесто одделение прават јазични грешки кај сите зборовни групи.

По овој повод, ќе ги издвоиме најчестите јазични грешки кај секоја зборовна група, одделно:

- во однос на *именките*, забележавме дека глаголската именка *трчање*, поголемиот број ученици ја определија како глагол. Од друга страна,

- Вежби и игри, Прирачник за учење македонски јазик како странски/Games and Exercises, Handbook for the Acquisition of Macedonian as a Foreign Language, од Лидија Тангуровска и други извори.

¹⁰ <http://hemija.pmf.ukim.edu.mk/materials/download/44bf9927f35d59c2b15dc0f133042c45> пристапно на 7.9.2016.

при барањето за образување глаголски именки од дадените глаголи, повеќе ученици одговорија позитивно на барањето.

- во вежбите за проверка на знаењата за зборовната група *придавки*, се покажа дека најчесто има мешање на описните и на односните придавки, при што, метален и пченичен, често ги определуваа како описни придавки.

- во тестот, во вежбите за проверка на знаењата, поврзани со *заменките*, се покажа дека најчесто се греша при определувањето на показните заменки.

- во однос, пак, на *бровите*, при определувањето на бројноста (определена или приближна), во тестовите на учениците во шесто одделение, забележавме дека речиси еднаков број ученици одговорија точно во однос на двете барања (двата вида бројност), а слична е ситуацијата и кај неточните одговори и кај неодговорените прашања.

- најчеста јазична грешка во вежбите за *глаголите*, поконкретно за граматичките категории на глаголите, усвоени дотогаш, е определување на можниот начин од глаголот јаде со можеби ќе јаде.

Заклучок

Преку спроведеното истражување се обидовме да покажеме колку се усвоени морфолошките особености кај менливите зборови од страна на учениците во шесто одделение, во Штипско, во учебната 2015/2016 година. Целта на истражувањето ни беше да видиме каде се јавуваат јазичните грешки во однос на менливите зборови, односно, каде најчесто се греша.

Од резултатите добиени од анонимниот тест по македонски јазик, спроведен кај учениците во шесто одделение, во Штипско, се покажа дека овие ученици прават јазични грешки кај сите зборовни групи. Ваквата констатација отвора можност за понатамошни истражувања во рамките на оваа тема, што, истовремено, ќе дадат слика за евентуалните тешкотии поврзани со усвојувањето на морфолошките особености кај менливите зборови. Исто така, со ваквите истражувања се цели да се утврдат приоди и пристапи во практиката, кои ќе ги намалат евентуалните тешкотии, а со тоа и бројот на јазични грешки што би се појавиле при учењето и усвојувањето на одредена граматичка област, како што е во нашиов случај, морфологијата.

Литература:

Кирилица:

Бетолф Џонсон, Рејнолдс, Х.Т, Мајкоф, Џ.Д. *Истражувачки методи на политичката наука*. Прев. Никола Гижаровски. Скопје: Академски печат, 2009.

Биро за развој на образованието при Министерството за образование и наука на РМ <http://bro.gov.mk/index.php?q=osnovno-obrazovanie>.

Бојковска, Стојка, Минова-Ѓуркова, Лилјана, Пандев, Димитар, Цветковски, Живко. *Опита граматика на македонскиот јазик*. Скопје: Просветно дело, 2008.

Гочкова-Стојановска, Татјана. *Практикум по морфологија на македонскиот литературен јазик*. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2008.

Дикро, Освалд, Тодоров, Цветан. *Енциклопедиски речник на науките за јазикот 2*. Прев. проф. д-р Атанас Вангелов, Скопје: Детска Радост, 1987.

Дикро, Освалд, Тодоров, Цветан. *Енциклопедиски речник на науките за јазикот 1*. Прев. проф. д-р Атанас Вангелов, Скопје: Детска Радост, 1994.

Заедничка европска референтна рамка за јазици: учење, настава и оценување. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, 2012.

Јанева, Марија. „Предавање и изучување граматика“. Годишен зборник XVIII – XIX (1992/93): 83-89.

Маленко, Билјана. *Штипскиот говор*. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2012.

Николовска, Елица, Николовски, Атанас. *Методика на наставата по македонски јазик во основното училиште*. Скопје: Студентски збор, 1983.

Паноска, Ружа. *Методика на наставата по македонски јазик*. Скопје: Просветно дело, 1994.

Пановска-Димкова, Искра. „Практикум по правопис со правоговор на македонскиот литературен јазик“. Скопје, 2010.

Петковска, Благоица. „Македонскиот стандарден јазик како средство и содржина во одделенската настава“. *Меѓународен македонистички собир*. Скопје, 2010.

Петроска-Бешка, Виолета. *Анкетирање – што, зошто, кој, како*. Скопје: Филозофски факултет, 1999.

Тантуровска, Лидија. „За глаголските форми во законодавно-правниот потстил“. *XXXV научна конференција на XLI меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*. Скопје (2009): 79-88.

Тантуровска, Лидија. „За граматичката категорија лице“. *Меѓународен научен симпозиум 'Блаже Конески и македонскиот јазик, литература и култура'*. Скопје, 2011.

Тантуровска, Лидија. „Предлогот на по глаголската именка“. *XXXIX научна конференција, на XLV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*. Скопје (2013): 173-180.

Латиница:

Crystal, David. *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*. Прев. Klajn, Ivan, Hlebec, Boris. Beograd: Nolit, 1985.

De Saussure, Ferdinand. *Opšta lingvistika*. Прев. Sreten Marić. Beograd: Nolit, 1977.

Ivić, Milka. *Pravci u lingvistici*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1975.

Kristal, David. *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*, Beograd: Nolit, 1985.

Rikard, Simeon. *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. Zagreb: Matica Hrvatska, 1969.

Škiljan, Dubravko. *Pogled u lingvistiku*. Zagreb: Školska knjiga, 1980.